

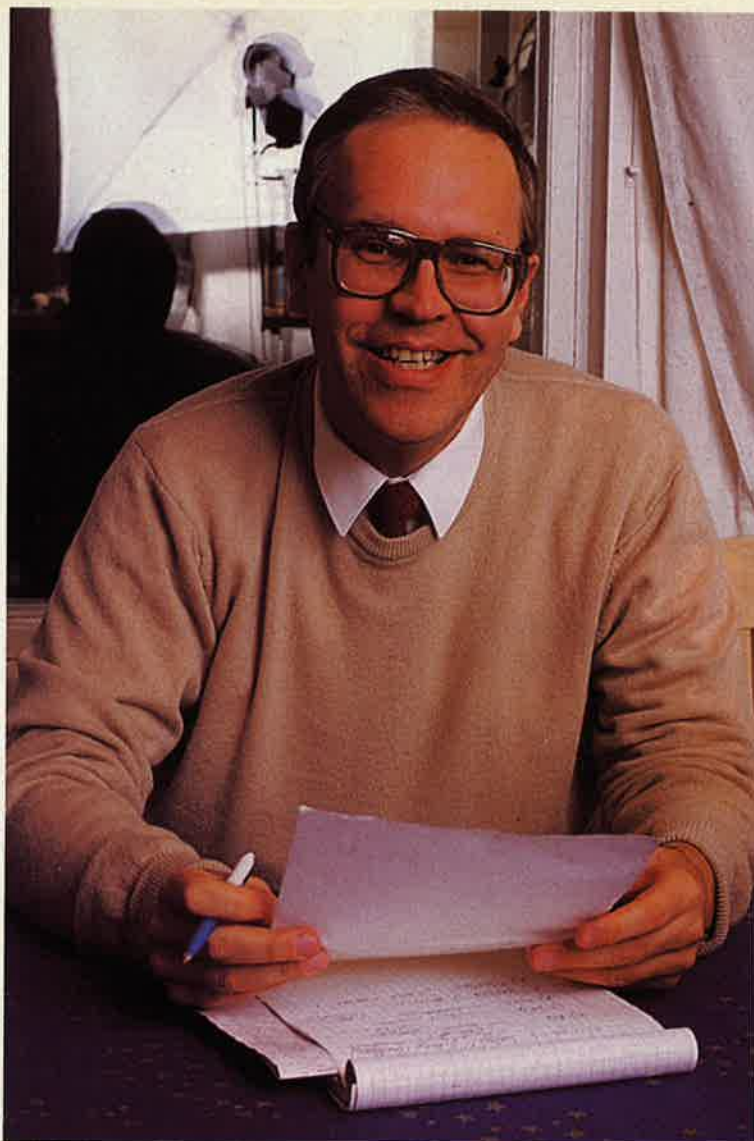
Onnellisia ovat ne päivät, jolloin Yleisradio on lakkossa. Kansakunta alkaa kukkia. Ihmiset lähtevät liikkeelle. Keskustelunaiheet ovat todellisempia, kun ei voi puhua edellisen illan tv-ohjelmista, vaan virikkeet on otettava jostakin muualta.

Näin sanoo maan tunnetuin filmihullu ja elävän kuvan asiantuntija **Peter von Bagh** ja vakuuttaa olevansa tosissaan. Von Bagheilla katsotaan televisiota paljon keskimääräistä vähemmän. Edes kuopus ei vaadi jokaista lastenohjelmaansa.

— Ei se sitä tarkoita, että meillä yritettäisiin varjella lapsia televisioltä. Sekä TV 1:n että TV 2:n lastenohjelmat ovat hirveän kivoja ja yritteliäitä. Mutta yleensä minusta on typerää pitää televisiota auki yhtämittaa, von Bagh sanoo.

— Sen sijaan meillä on tapana katsella illalla videolta sellaista, mitä molemmat lapset — 8-vuotias poika ja 4-vuotias tytär — haluavat: Charles Chaplinia, Buster Keatonia ja Ohukaista ja Paksukaista. Eilenkin katsottiin varmaan kymmenennen kerran Chaplinin lyhytfilmi *The Rink* (Luistelurata). Aikuiselle on elämys seurata, miten Chaplinin näyttelijän-suoritus vetoaa lapsiin. He huomaavat siitä sellaisia vitsejä, jotka aikuiselta menevät ohi. Nuorinkin melkein kuolee naurusta sitä katsellessaan.

Kun nuori herra Peter itse näki ensimmäiset elokuvansa, hän oli vasta 7-vuotias ja toisella luokalla koulussa — hän oli lukutaitoisena jättänyt ekan luokan väliin. Siihen aikaan ei televisio vielä ollut aloittanut valloitusretkeään. Niinpä tulevan elokuvamaanikon ensimmäiset kokemukset liikkuvasta kuvasta olivat rankempia kuin nykytenavien.

Peter von Bagh ja

ELÄVIEN KUVIEN POLTE

Peter von Bagh, miten elokuvaa pitää katsoa, jotta siitä saisi elämää suuremman elämyksen?

— Sillä tavoin kuin sinä katsot.

Hyvä on, kysytään Peteriltä jostakin aivan muuta.

— Minulta kysytään aina uusista elokuvista. Luullaan, etten välitä niistä. Väärin. Nytkin olen innostunut yhdestä uudesta niin valtavasti, että jopa tuon sen maahan. Se on espanjalaisen Victor Ericen *El Sur* (Etelä) — hienoin tietämäni elokuva isän ja tyttären suhteista, Peter von Bagh kertoo.

Pari ensimmäistä filmiä, Scotin naparetkestä kertova ja joku Disneyn tuottama, eivät silti vielä tehneet isoa vaikutusta. Sen sijaan kolmas oli Kova Juttu. Se oli *Viimeinen mohikaani*, jota von Bagh pitääkin maailman parhaana elokuvana noin viiden vuoden ajan.

Sittemmin ovat mohikaanin ohitse luiskahtaneet monet muut valkokankaan elämykset. Näistä elämää suuremmista elokuvista olemme saaneet kuulla radion kautta jo vuodesta 1984, samalla kun olemme paistatelleet kesäistä päivää mökeillä tai parvekkeilla. Nyt osa esittelyistä on muutettu kirjan muotoon.

Tuohtunut mies kirjoittaa

Itse asiassa kirja *Elämää suuremmat elokuvat* (Otava) syntyi aurin-gonpaisteen, tai pikemminkin sen puutteen, takia. Viitenä ensimmäisenä kesänä von Baghin radiosarja lähetettiin kesäviikonloppuisin. Ristiriita pimeän huoneen elokuvatunnelmien ja kirkkaan kesäpäivän välillä toi sarjaan kiehtovan elementin, josta kuulijat muistivat mainita kommentteissaan.

Kuudentena, vuoden 1989 kesänä, sarja siirrettiin yllättäen torstai-iltaan limittäin tv:n iltatuutisten kanssa.

— Minulle väitettiin, että kyllä niitä ohjelmia kuunnellaan silloinkin, mutta vielä mitä. Suuri osa vakituksista kuulijoista ei edes tiennyt, että sarja jatkui koko viime kesän! Se siirrettiin yksinkertaisesti pois häiritsemästä kaiken maailman puhelintietokilpailuja, von Bagh kertoo tuohtuneena.

TARJA HIRVASNORO/JUSSI AALTO, LEHTIKUVA, SUOMEN KUVAPALVELU

↑ Von Bagh tekee Yleisradion sarjaa T.J.Särkän SF-filmistä ja sanoo, että Tauno Palo vaikutti suomalaisten hengenelämään huomattavasti enemmän kuin V.A.Koskenniemi. Kuva Ansa Ikosesta ja Taunosta elokuvasta Vaimoke, vuodelta 1936.

↘ Televisio-ohjelmat eivät hallitse filmihullu von Baghin kotielämää. Niiden sijaan iltarutiineihin kuuluu vaikkapa 20 minuuttia Chaplinin lyhytfilmejä.

← Legendaarinen John Ford pääsee mukaan von Baghin kunniakierrokselle, jolle hän ottaa mukaan suurimpien suosikkiensa tuotannosta toisen elokuvan.

KÄÄNNÄ

Martin Scorsesen Taksikuski on yksi niistä, jotka von Bagh on ajatellut kelpuuttaa uusiksi elämästä suuremmiksi elokuviksi. Robert de Niro esittää elokuvan nimiosaa.

"Monet elokuvat eivät toimi televisiossa"

tautumista.

— Jokaiseen radion ja kirjan juttuun olen myös etsinyt kommentteja elokuvan ohjaajalta. Se on toisinaan melkoinen urakka. Esimerkiksi komedian *Kruunupäätä ja hyviä sydämiä* ohjaaja, **Robert Hamer**, kuoli 60-luvun alussa ja oli elänyt ennen sitä useita vuosia alkoholisoituneena eikä koskaan ollut välittänyt julkisuudesta. Hän ei kerta kaikkiaan suostunut puhumaan työstään. Tämän elokuvan yhteydessä hän oli kuitenkin rikkonut periaatettaan: salapoliisityön jälkeen löytyi parin liuskan kirjoitus, jota sitten pystyin siteeraamaan.

Mikä onkaan elämää suurempaa

Radiosarjan alkuperäinen tavoite oli esitellä elokuvia, jotka olivat saaneet poikkeuksellisen pysyvän, suuren yleisön jakaman suosion. Sittenmin von Bagh kertoo luisuneensa yhä enemmän omien mieltymystensä suuntaan.

— On olemassa paljon suosittuja elokuvia, joita minä tuskin jaksan katsoa läpi; uusia ja van-

hoja, ja uusia nyt varsinkin. Sellaisia, jotka saavat paljon oscareita ja jotka onkin laskutikun kanssa rakennettu miellyttämään juryä.

Silti von Bagh sanoo löytävänsä elämää suurempia myös uusista elokuvista. Hän ei kuitenkaan halua arvioida aivan tuoreita tapauksia.

— Suuri yleisö antaa elokuvalle mumisevan hyväksyntänsä ehkä kymmenessä vuodessa, eli se tulee katsomaan elokuvaa yhä uudestaan. Tarvitsen yhteistyön yleisön kanssa, ennen kuin lähdän arvioimaan elokuvaa.

Kirjan uusinokuva on **Andrei Tarkovskin** *Peili* vuodelta 1974. Radiosta ovat tulleet lisäksi *Pühät jäähyväiset* (1973) ja *Huuliharppukostaja* (1970). Lähivuosi- na von Bagh lupaa nostaa joukkoon myös *Kummisedän*, *Taksikuskien* ja *Kolmannen asteen yhteyden*.

Elämää suurempien kriteereihin kuuluu, ettei samalta ohjaajalta esitellä useampaa elokuvaa. Tästä tulevat tekemään poikkeuksen sataosaisen sarjan kymmenen viimeistä.

— Se on kunniakierros, jolle otan mukaan toisen elokuvan kaikkein suurimmilta ohjaajilta, esimerkiksi **Alfred Hitchcockilta** ja **John Fordilta**. Yleensä minulla ei ole ollut vaikeuksia poimia ohjaajilta sitä yhtä, edustavaa teosta. Mutta jonkun Hitchcockin tuotannosta löytyisi kieltämättä kymmenen tasavä- kistä elokuvaa, joista olisin voinut valita. Ensimmäisellä kierroksella valinta osui *Psyhoon*.

Henkilökuvia ja dokumentteja

Harmillinen puoli *Elämää suuremmat* -sarjassa on tyydyttämättömän nälkä, jonka esittelyt jättävät. Intohimoisen, 50-minuuttisen

Venäläissyntyinen, Italiasa viimeisimmät elokuvansa tehnyt Andrei Tarkovski on von Baghille tärkeä ohjaaja.

suurempaa, hänen edessään on kaaokseen asti lappuja ja liuskoja ja tekstinpätkiä. Lopputulokset syntyvät niistä. Siinä on suoran lähteyksen tuntua sen verran, ettei sitä voi toistaa yksi yhteen samanlaisena.

Kirjaa varten työ oli siis tehtävä toiseen kertaan. Perusmateriaalina olivat ohjelmista säilyneet liuskat ja laput sekä vuosien mittaan kertyneet uudet muistiinpanot. Loppupuoliskon elokuvista muistiinpanot olivat sentään tietokoneella, jolta niitä pääsi työstämään heti.

Materiaalin kokoaminen uut- ta elokuvaesittelyä varten vaatii puurtamista. Von Bagh kertoo kaivaneensa esille jokseenkin kaiken, mitä kustakin elokuvasta on kirjoitettu. Se on merkinnyt koti- ja ulkomaisiin kirjoihin, kirjastoihin ja arkistoihin upot-

— Siksi minä sen kirjan tein: osoittaakseni, että näillä jutuilla on jonkun verran ominaispainoa ja saadakseni viestin perille edes jossakin muodossa. Tavoitteeni on käsitellä yhteensä sata elokuvaa, eli tehdä niin monta ohjelmaa. Tässä kirjassa on 50 ensimmäistä, ja toinen kirja ilmestyy, kun sata on täynnä.

Kirja esittelee samat elokuvat kuin radiosarjakin, mutta se ei ole yhtä kuin radio-ohjelmien käsikirjoitus. Itse asiassa ohjelmilla ei ole käsikirjoitusta. Kun Peter von Bagh istuu studiossa hehkuttamassa uutta elämää

kuuntelutuokion jälkeen olisi ehdottomasti saatava nähdä kyseinen elokuva. Mutta mistä löytyy siihen hätään **Fritz Langin** *M* — *Kaupunki etsii murhaajaa* tai edes Chaplinin *Diktaattori*? Ei ainakaan videovuokraamoista ja hyvin harvoin elokuvateattereista tai televisiosta. Itse asiassa von Baghin radio-ohjelmien kuuluisi jatkua television puolella, jossa

näytettäisiin kulloinkin esiteltävä elokuva.

— Ehdottomasti hyvä idea. Elokuvat olisi markkinoitu valmiiksi ja ne saisivat varmasti katsojia. Mutta valitettavasti minulla ei ole niin hyviä välejä Yleisradioon, että sellainen yritys onnistuisi, von Bagh pahoittelee.

Von Bagh kyllä esittelee elokuvia myös televisiossa, mutta

hyvin lyhyesti ja TV 3:n puolella. Näiden esitysten ansiosta hänet valittiin pian vuosi sitten Vuoden Huulioksi. Arvonimen myöntää Kuulonhuoltoliitto tv-esiintyjälle, jonka puheilmaisuus on niin selkeää ja kokonaisuintoiminen niin ilmeikästä, että huonokuuloisenkin voi niistä nauttia.

Von Bagh valitsee suosittele-

radiolaisen **Mauri Riikosen** kanssa. Se käsittelee Suomen Filmitoimintaa, eli **T.J. Särkän** SF:ää.

— **V.A. Koskenniemi** ja kumppanit eivät olleet mitään siihen verrattuna, että meillä oli **Tauno Palo** ja **Esa Pakarinen**, koko SF:n kaarti. Heidän suoriutuksensa dominoi täysin suomalaista hengenelämää.

— Edesmennyt **Esa Pakarinen** on yhä suomalaisen vilhteen suuri vaikuttaja. Von Bagh on tehnyt hänestä dokumentin.

— **Alfred Hitchcockin** elokuvista von Bagh olisi voinut valita kymmenkunta elämää suurempaa.

— Vakava koomikko **Buster Keaton** on elämää suurempaa ja kuuluu von Baghinkin lasten suosikkeihin.

le clou
a-t-il tu

ROMAN F

mansa kuvat itse — ja vaikuttaa siltä, että hän on saanut kyllikseen väitteestä, jonka mukaan esittelyt olisivat jopa hohdokkaampia kuin itse elokuvat.

— Että kehu nyt joka viikko sellaista roskaa, niinkö? Toisaalta on kyllä totta, etteivät monet elokuvat toimi televisiossa. Eivät 50-luvun tyylikkäästään cinemascopelleffat ole enää mitään, kun ne on latistettu televisioon ja niiden kuva-alasta on näkyvissä joku kolmasosa keskeltä.

Televisioon on valmistumassa muutakin von Baghin tuotantoa. Työn alla on mm. sarja henkilökuvia, jotka esittelevät suomalaisen iskelmämusiikin suuria nimiä. Vastikään valmistui muotokuva luonnonvoimasta nimeltä **Esa Pakarinen**. Listalla ovat myös **Henry Theel**, **Jorma Ikävalko**, **Matti Jurva**, **Eugen Malmsten**, **Harmony Sisters**. . . Sarjan esitysajankohtaa ei toistaiseksi ole päätetty.

— Samaan sarjaan tulee myös hieman erilainen ohjelma, joka kertoo suomalaisista bigbandeista, Dallapèsta sun muista. Siinä ihmetellään aikaa, jolloin Helsinki oli täynnä suuria orkestereita. Nythän ravintoloilla on varaa rahoittaa korkeintaan joku puolalainen pianisti.

Von Bagh tekee TV 2:lle myös toista sarjaa yhdessä yleis-

Jotteivät projektit loppuisi kesken, von Bagh työstää elokuvaa *Kesä 44*. Se on dokumentti; von Bagh kertoo, ettei näytelmäelokuvien teko häntä edes kiinnosta.

— Mitä ne näyttelijät siinä tekisivät hortoilemassa säälittävien, muka vuoden 1944 olosuhteita esittävien lavasteiden keskellä? hän ihmettelee.

— Minusta on äärimmäisen paljon kiinnostavampaa kuvata niitä ihmisiä, jotka ovat eläneet silloin. Kesä 44 on kuitenkin ristiriitaisin ja hurjin tilanne, jossa suomalaiset ovat olleet. Se oli sodan viimeinen kesä, jolloin valtavat määrät nuoria miehiä kaatui. Helsingin Sanomissa oli viisi aukeamaa kuolinilmoituksia samana päivänä, ja samaan aikaan Suomen johto mietti, pitäisikö sotaa vielä jatkaa. Koskaan ei ole selvitetty, miltä tällainen tilanne tuntui tavallisesta kansalaisesta.

Jos asia olisi kiinni Yleisradiosta, kansalaisten tuntoja ei selvitettäisi vielä. Myrkyllisesti von Bagh paljastaa, ettei aihe kiinnostanut kumpaakaan kanavaa. Niinpä dokumentin tekoon antaa välineet elokuvayhtiö, Filminor.